

การสร้างแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาหัตถกรรม

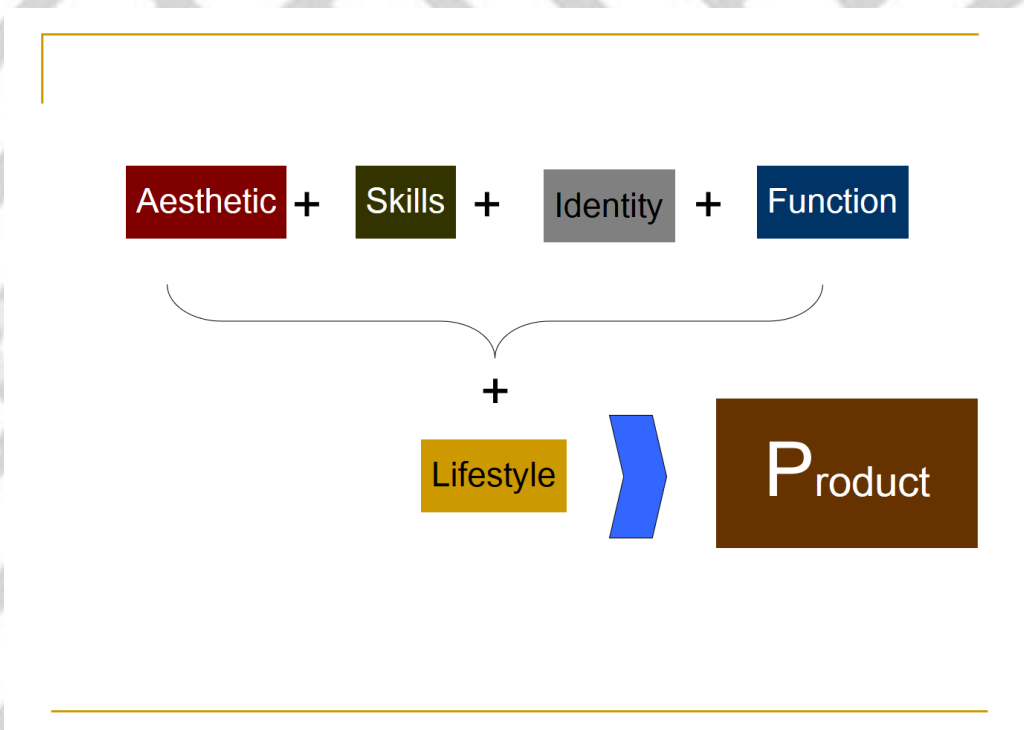
ในการออกแบบหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่มีแนวความคิดจากอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา เป็นที่นิยมในหมู่นักออกแบบผลิตภัณฑ์ เพราะนอกจากจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความน่าสนใจแล้ว ยังได้เป็นการอนุรักษ์ สืบสาน และบอกต่อ ในอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของบรรพชน ไปในตัวอีกด้วย

ถ้าพูดถึงภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม เราจะนึกถึง อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ที่ชาวบ้านในอดีต ได้ใช้กันมา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต หรือเครื่องประกอบอันอยู่ในปัจจัย 4 เป็นหลัก คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค สิ่งต่างๆ ที่ถูกค้นคิด และสร้างขึ้นมา ล้วนผ่านกระบวนการ ลองผิดลองถูก ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาตามองค์ความรู้ ที่เกิดขึ้นเองภายในชุมชน และภายนอก เป็นทั้งความรู้เดิมที่ได้รับถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เกิดการแลกเปลี่ยนในองค์ความรู้ ทางภูมิปัญญาด้านต่างๆ จากบุคคลภายนอก เช่น ชุมชน หรือชาติพันธุ์ต่างๆ สะสมเป็นภูมิปัญญา ปรับเปลี่ยนจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของตน สิ่งที่มาตามาคือ เรื่องราวที่ผ่านกาลเวลา ซึ่งถือเป็นวัตถุดิบหนึ่งในกระบวนการคิด และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ที่มีอยู่แล้ว ไม่ต้องสร้างใหม่ โดยจะเกิดการพัฒนาไปในรูปแบบไปไหนนั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ตัวนักออกแบบเอง ประโยชน์ใช้สอยที่ต้องการ รูปแบบที่ต้องการ กระแสค่านิยมในแต่ละยุคสมัย ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต รวมไปถึงการใช้วัสดุอื่นเป็นการทดแทน

สิ่งหนึ่งที่ได้รับการพัฒนา แต่ก็ยังคงมีกลิ่นอาย ที่แสดงออก และเข้าไปถึงความ เป็นอัตลักษณ์เดิมของชุมชน วัฒนธรรม หรือชาติพันธุ์นั้นๆ โดยทั่วไปเราจะเรียกว่า การพัฒนาต่อยอด เพราะการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาในด้านต่างๆนั้น หากปราศจากแรงสนับสนุนในด้านอื่นๆแล้ว ก็คงจะเป็นไปได้ยาก ที่จะยังให้องค์ความรู้เหล่านั้นคงอยู่ได้ แรงสนับสนุนดังกล่าว ที่เห็นเป็นรูปธรรมที่สุด คงหนีไม่พ้น เรื่องของรายได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งโลกปัจจุบัน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เราจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องคำนึงถึงส่วนนี้ เพื่อประกอบกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ที่ใช้แนวคิด หรือองค์ความรู้จากอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา โดยเฉพาะด้านหัตถกรรม เพราะงานหัตถกรรมนั้น เป็นสิ่งที่เป็รูปธรรม จับต้องได้ เป็นสิ่งที่ใช้ได้จริง และถูกใช้มาแล้ว หรือเรียกได้ว่ามีเรื่องราว (Story) ในตัวเอง

ดังนั้น สิ่งที่น่าสนใจคือ ต้องคำนึงถึง คือการศึกษา ในตัวของอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในงานหัตถกรรมนั้นๆ เพื่อให้ทราบถึงอัตลักษณ์ที่แท้จริงว่า แต่ละชุมชน หรือกลุ่มชน ชาติพันธุ์นั้นๆ มีอัตลักษณ์ในลักษณะใดที่แฝง หรือสามารถแสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ่านงานหัตถกรรมนั้นๆ จึงสามารถสรุปได้

ว่า สิ่งที่คุณพบนั้น เป็นอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมที่แท้จริง และนั่นคือวัตถุดิบชั้นเลิศในการนำมา
ปรุงแต่ง ประยุกต์ ดัดแปลง เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ และเกิดเป็นสิ่งใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ยังคงอัตลักษณ์
หรือมีกลิ่นอาย เชื่อมโยงไปถึงอัตลักษณ์เดิม โดยสามารถกำหนดเป็นปัจจัยในการคิดได้ดังต่อไปนี้ คือ ความงาม
(Aesthetic) ทักษะการผลิต (Skills) อัตลักษณ์ (Identity) และประโยชน์ใช้สอย (Function) ของงานหัตถกรรม
นั้นๆ ผสมเรื่องราวในวิถีชีวิต (Lifestyle) ซึ่งปัจจัยต่างๆดังกล่าวมานี้ จะสามารถทำให้เกิดแนวคิดในการ พัฒนา
ผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมได้ นับเป็นรูปแบบหนึ่งที่ยินยอมกันในหมู่นักออกแบบ
ผลิตภัณฑ์

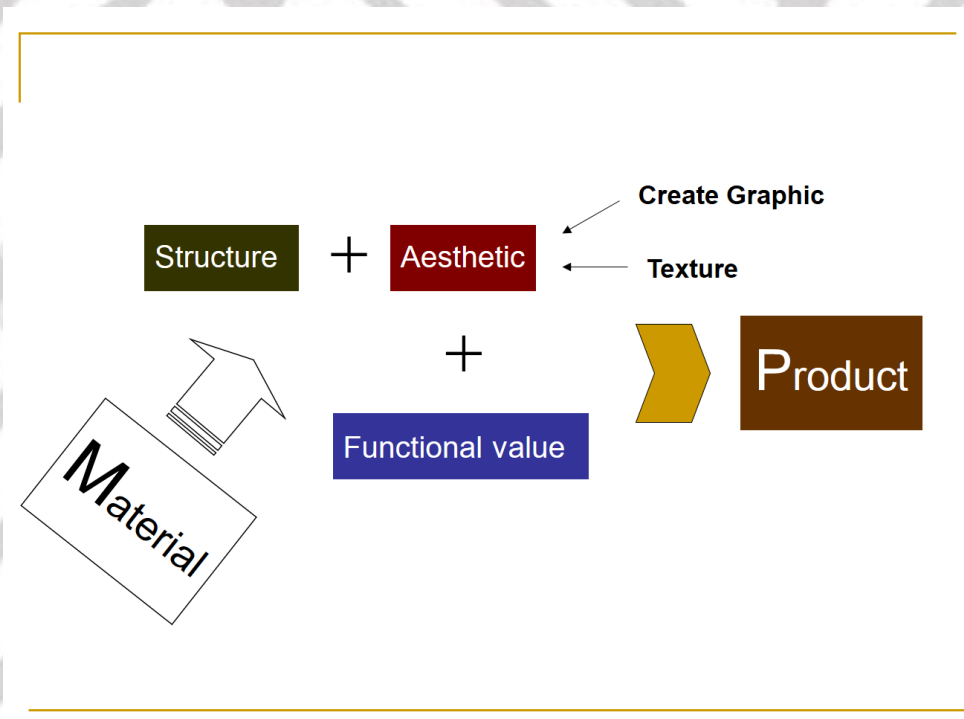

รูปที่ 1 ภาพประกอบ ปัจจัยในการกำหนดแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

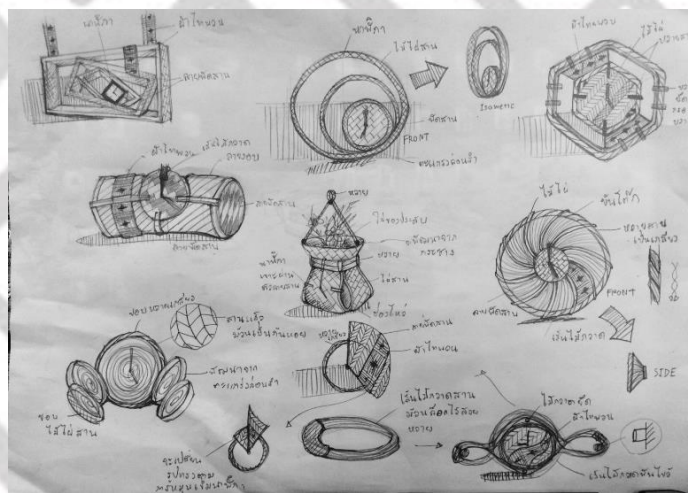
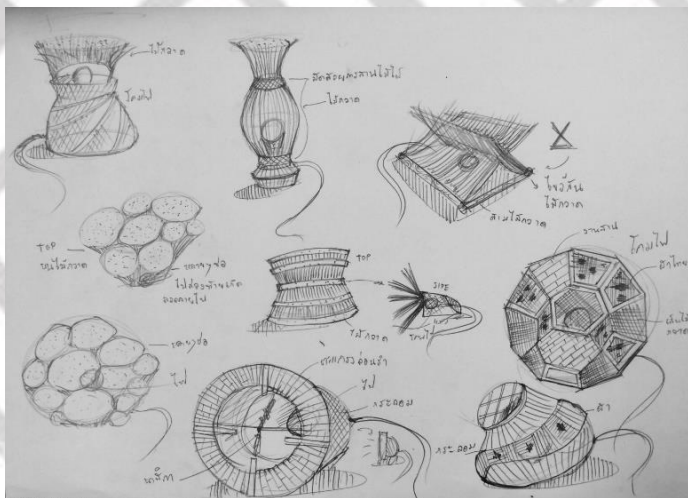
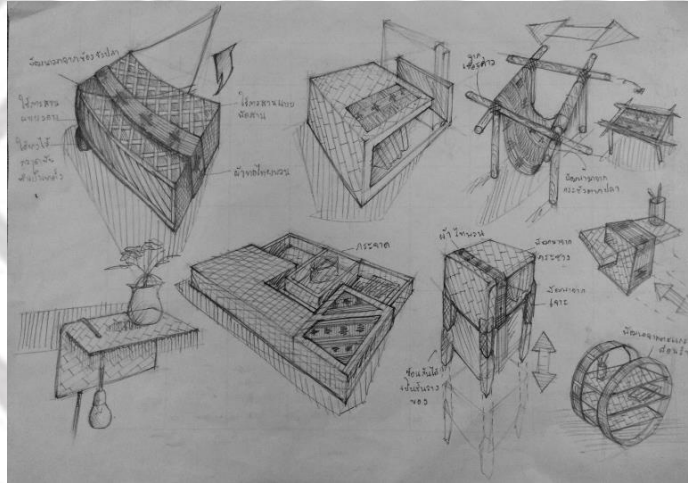
ในด้านของการคงอยู่ของอัตลักษณ์ที่พบในงานหัตถกรรม อีกสิ่งหนึ่งก็คือเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จับต้องได้
คือ วัสดุ ภูมิปัญญาในการเลือกใช้วัสดุที่มีมาแต่โบราณนั้น สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้หลายอย่าง อาทิเช่น การมี
มาของวัสดุชนิดนั้น ในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งสามารถแสดงถึง วัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต อาชีพ ฯลฯ วัสดุหลักที่ทำให้
เกิดงานหัตถกรรมในอดีตก็คือ วัสดุที่ได้จากธรรมชาติ ซึ่งการพัฒนาในยุคปัจจุบัน เราสามารถนำเอาวัสดุอื่นมา

ทดแทนวัสดุเดิมได้มากมายหลายอย่าง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ความงาม ประโยชน์ใช้สอย ความนิยม กรรมวิธีใหม่ในการผลิต ซึ่งหากน้ากออกแบบ ทราบถึงอัตลักษณ์เดิมของภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมนั้นๆ ก็ควรรักษา ผ่านการเลือกสรรวัสดุมาทดแทนด้วย เพื่อให้เกิดความมีคุณค่าในประโยชน์ใช้สอย ในการเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่

ดังนั้น วัสดุ ที่น้ากออกแบบเลือกใช้ในการสร้างสรรค์ หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ จึงควรคำนึงถึงอัตลักษณ์เดิมของงานหัตถกรรมด้วย ถึงแม้หากหลีกเลี่ยงในการใช้วัสดุอื่นไม่ได้ ก็ควรคิดถึงการดำรงอยู่ซึ่งกลืนอายุ ที่สามารถส่งไปถึงอัตลักษณ์เดิมเอาไว้ด้วย เช่น ลวดลายพื้นผิว ผิวสัมผัส สี เป็นต้น ที่กล่าวมานี้ ควรเป็นสิ่งที่ต้องคำนึง ในการพัฒนา หรือนำไปร่วมกับแนวคิดอื่นๆ เช่น ความร่วมสมัย ประโยชน์ที่มากขึ้น ตรงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น เพื่อเกิดแนวทางที่ดีในขั้นตอนการพัฒนาต่อไป

รูปที่ 2 แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาในงานหัตถกรรม

รูปที่ 3 ภาพร่างแนวคิด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาหัตถกรรม

รูปที่ 4 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาเพื่อแสดงแนวคิดอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญา

ในงานหัตถกรรม ผสมผสานแนวคิดศิลปะร่วมสมัย

ผู้จัดทำ งานศิลปวัฒนธรรม ฝ่ายกิจการนักศึกษา

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร